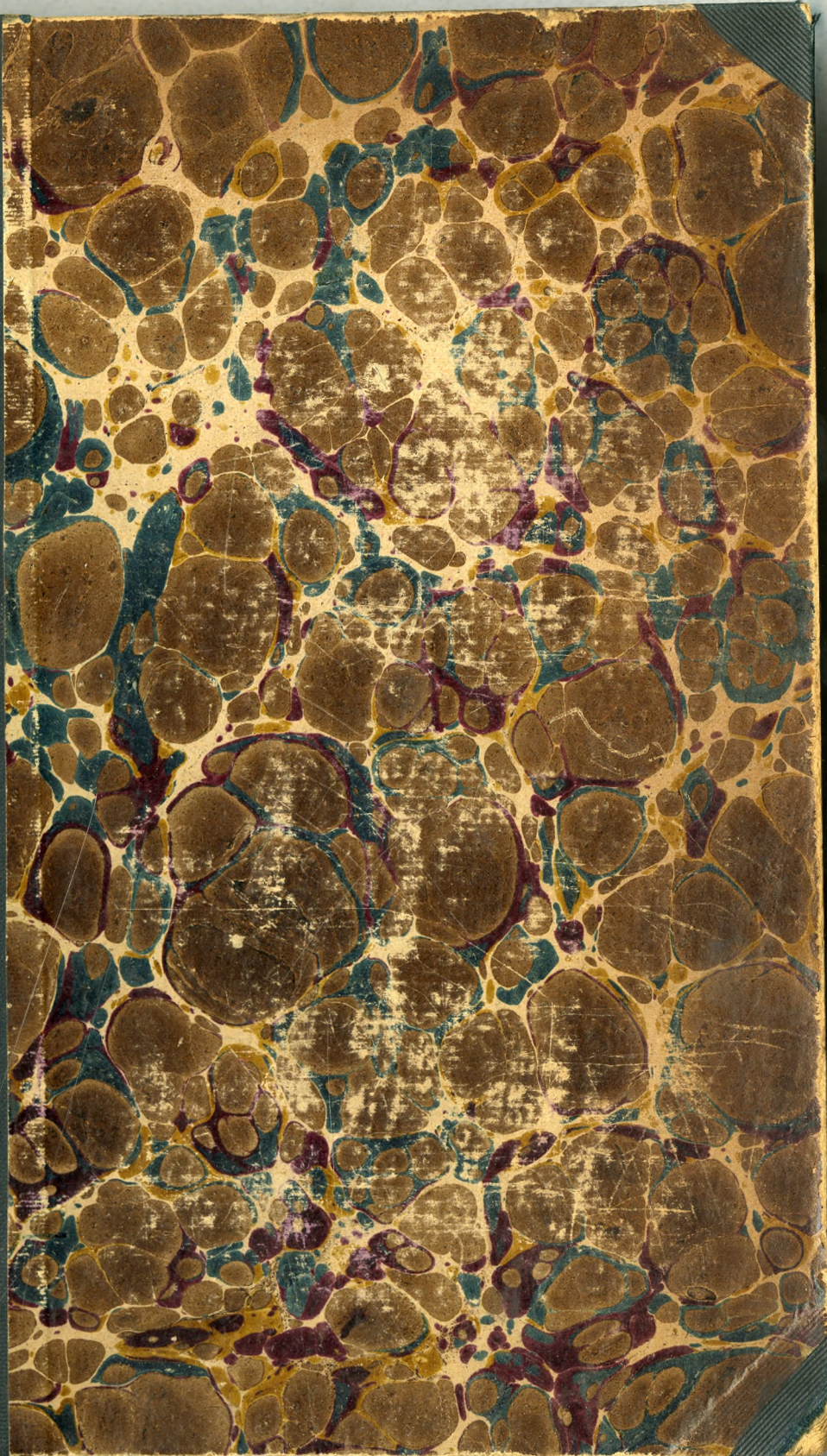

Politikai
röpiratok.

198.

198
1852

Dr. CZIRER ÁKOS

Pécs sz. kir. város függetlenségi párt képviselőjelöltjének

PROGRAMMBESZÉDE.

1884. Junius 2-án.

8

PÉCSETT, 1884.

NYOMATOTT TAIZS JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

(Előbb ifj. Madarász Endre.)

615752791116

DE BALLAGI CÉZA.

Uraim! Tisztelt Polgártársak!

Közeledik azon pillanat, amelyben a nemzet a reá vissza-szállott választási jog erejével hivatva lesz döntení az ország sorsa felett.

Ily nagy horderejű lépés előtt állván, erkölcsi kötelességük mindazoknak, kiknek nincs okuk céljaikat véka alá rejténi s kik szándékaik tisztaságát a nyilvánosság napfényétől nem féltik, megismertetni a választókat politikai hitvallásuk ágazataival, feltárni előttük hazafias őszinteséggel azon irányelveket, amelyek útján a haza boldogulását elősegíteni akarják.

E végből állók én is ma e helyen. Eljöttem, hogy ismételjem Önök előtt azon programmot, mely politikai meggyőződésemet tételeit tartalmazza, és eljöttem, hogy ismételjem azon becsületes ígértet, miszerint ezen elvek megvalósításáért fogok küzdeni, míg csak belőlem az élet utolsó szikrája ki nem vándorol. A küzdelemben a gyors sikernek elmaradása tetterőmet nem fogja megzsibbasztani, és ha az aggkor derelepné is el fejemet, mielőtt meglátom az ígért földét: akkor is, bár ősz hajakkal, de ilju lélekkel fogok mellettük mindvégig kitartani.

A függetlenségi párt programja tiszta, mint a frissen esett hó, világos, mint a napsugár, egyszerű és változatlan, mint az örök igazság, és magasztosan rövid, mint a fohász, mely az Isten oltáránál száll ég felé a hívők kebeléből.

Mi hát a mi programmunk?

„Magyarország legyen önálló független magyar állam, mely minden idegen beavatkozástól menten intézze minden ügyeit, mely teljes önállósággal birjon a polgári közigazgatáson kívül a hadügy, pénzügy, külképviselet, és közgazdaság minden ágában.“

E program nem részletes, és józanul nem is lehet kívánni, hogy azon párt, mely nincs a hatalomnak tényleges birtokában az előfordulható kérdések mindenikére előre meg-

állapítsa eljárása rendjét; az ily párt nem tehet egyebet, mint hogy elveket vall, amelyeknek keretében fogja a megoldandó kérdéseket annak idején elintézni.

Engedjék meg most, hogy az imént elmondott program egyes részeivel kissé behatóbban foglalkozzam.

Magyarország állami függetlenségének visszavívása áll a mi politikai hitvallásunk élén.

Nem hiu ábránd ez uraim! nem a jövő zenéje, mint ahogy azt a kicsinyhitűek hirdetni szokták, mert ami egyszer létezett, az nem lehetetlen.

El lehet ugyan a nemzetet altatni, önbizalmától is meg lehet azt fosztani, vasmarokkal lehet azt az önkény igájába is görnyeszteni, de a nemzetek joga a függetlenséghez meg nem hallhat soha, míg a nemzet él.

Hazánk közjogi önállása törvényeink szerint kétségtelen és megpecsételte ugyanezt a királyi eskü, amikor így szólt: „Magyarország törvényes függetlenségét sértetlenül fentartandjuk.”

Mi áll hát a mi állami függetlenségünk útjában? Egy törvény, melyet magunk alkottunk. De hiszen Magyarország törvényeket hozhat, változtathat, módosíthat, eltörölhet, és e feltétlen jogába országgyűlésen és királyon kívül senkinek sincs beleszólása. — Eszerint ugyanazon Magyarország, mely királyával az 1867. 12. tczikket megalkotta, ha jónak látja, ezt módosíthatja, vagy el is törölheti és ehhez az osztrák Reichsrathnak épen semmi törvényes szava sem lehet. Ő is megteheti ugyanazt a maga 1867. decz. 21-én kelt törvényével. Ez nem babonaság! A magyar törvényhozás közjogilag csakis annyira van e tekintetben korlátozva, hogy a kiegyezési törvény alapján határozott időre hozott és szerződési erővel felruházott egyéb törvények nem engedik a kiegyezésnek rögtöni megváltoztatását. De ami rögtön el nem érhető, az elérhető az idő lejártával s így korántsem ábránd!

Igy fogta fel ezt 1867-től 1874-ig Tisza Kálmán is, hogy azóta más véleményen van, arról én nem tehetek, s ez nem azt bizonyítja, hogy a törvény változott, hanem Tisza Kálmán törvényt magyarázása változott, ő tudja miért!

És ki akar vajjon rögtönös felforgatást, rombolást, ki akarja egy csapásra elseperni mindazt, amit 17 év alatt bár rosszul, de mégis építettek? Senki! S a ki minket ilyennel gyanusít, az hazug és ámitó.

Magyarország közjogi függetlensége tehát gyakorlatilag is helyreállítható, mert a monarchia két államát összefűző kapcsolatban mi sem változhatlan, csak a *pragmatica sanctio* értelmében közös uralkodó, közös uralkodó ház, s kölcsönös védelmi kötelezettség a külső támadásokkal szemben; ezt megbontani senkinek sem áll jogában, s ezt megdönteni e hazában senki sem akarja.

Roszakaratu ráfogás, aljas kortesfegyver, s legjobb esetben is önámítás tehát azt hirdetni, hogy az 1867. 12. törvényt csak forradalom útján lehet megváltoztatni.

Mert az nem forradalmár, aki a nemzetnek veleszületett s királyi hittel megerősített önállásáért lelkesül, hanem az igenis ellensége a nemzetnek, ki ahelyett, hogy benne a szabadság és függetlenség érzetét ápolná, a hatalom megtartása árán kész törvényt is ferdíteni, s a nemzet lelkében a tétovázás, bizalmatlanság s a fásult lemondás magvait hinti el.

Magyarországon minden párt loyális, mert a törvényben van küzdelmeinek gyökere. — Mi igenis akarjuk az ország függetlenségét, de I. Ferencz József koronás királylyal s alkotmányos utódaival az élén, mi akarunk békés együttmaradást Austriával, az uralkodó egységében kifejezve, de feltétlen szabad kezét politikai és gazdasági életünknek minden ágazatában. S azért gyermekes dolog azt mondani, hogy itt, e vagy ama párt nem kormányképes. Minden párt ilyen, amelynek céljai törvényesek, s ezeket törvényes úton akarja elérni.

Vannak egyéb ellenvetések is. Azt mondják kevesen vagyunk, gyengék vagyunk, várjunk míg 30 millióra felszaporodunk, várjunk míg kultúra és politikai érettség dolgában az alkotmányos országok mintaképei leszünk, várjunk míg magunkban is nagy hatalom leszünk, várjunk míg Európa belátja a lefegyverzés szükségét és így tovább végtelen hosszúságban.

Ezer évig elvultunk kevesen, voltunk erősek egyedül is, most gyengék vagyunk szövetséggel is! Hát rá értünk mi arra, hogy várjunk, míg e Jókai-féle utópiák, — mert ő találta fel azokat nemrég Kassán, — bekövetkeznek? Nagyon szomorú az a tan, melyre ő tanít, megtagadása a mult nagyságának, reménytelenség a jövő irányában. Oláhország, Szerbia s a parányi Montenegro és mások nem kicsinyek, nem elmara-dottak, nem gyengék? Olaszországon nem dúlt a párt viszály szétromboló hatalma? S mindezek ma békésen, több-kevesebb szerencsével fejlődnek a független államiság meleg talaján, míg mi? Minket arra tanít a nemzet első költője, hogy j o b b

nekünk lemondani! Ne kövessék e tant! Mi nem érünk rá várni, mert amikor az egész világ halad, akkor a megállapodás egyenlő a hátrahagyással.

Azon nemzettől, mely ezer év pusztító viharában „megfogyva bár, de törve nem“, ma is előkelő számot tesz az európai népek családjában, e nemzettől, amely annyi ellene esküdt ellenség fölött bár súlyos küzdelem árán, mindig diadalt aratott, melyet a belső visszavonás s a kényuralom sorvasztó nyomása csak elcsüggeszteni birt egy időre, de életerejétől végkép megfosztani nem vala képes soha, s mely állami függetlenségét mindezek daczára a legujabb korig megőrizte, e nemzettől tagadják meg a kislelkűek azt az erkölcsi tehetséget, hogy az alkotmányos függetlenség sánczain saját erejéből megállani képes! Uraim! hisz ez gyávaság! E feltevés meggyalázó a nemzetre s megbélyegzi azokat, kik ily otromba fegyverrel küzdeni nem átnak.

Hát ki pártfogolta 1000 éven keresztül a magyart? Kinek erejéből őrizte meg ősi alkotmányát? Volt-e valaha őszinte jóakarója és nem áskálódott még az is ellene, kivel őt a politikai helyzet viszontagságos együttélésre kényszerítette.

Nem gondolják meg azok a nyúl szívűek, kik magukat bölcs előrelátóknak nevezik, hogy állításuk mennyire sérti a korona fenségét, amikor feltételezik azon királyról, ki eskütt tett az alkotmányos függetlenség fenntartására, hogy pártunk többségre jutása esetén ellentétbe helyezkednék a nemzet akaratával! Nem gondolják meg, hogy ezt feltenni is bűn, állítani pedig valóságos felségsértés.

Én azon pártnak vagyok szerény, de hű harczosa, mely elismervén a pragmatika sanktióból folyó feltétlen és kölcsönös védelmi kötelezettséget, s a két állam együtt birtoklásában az uralkodó közösségét, egyebekben alkotmányos úton, törvényes eszközökkel törekszik Magyarország állami függetlenségének visszaszerzésére.

A közjogi önállóságnak lényeges kelléke a külképviselet vezetésébe való törvényszerű befolyás. — Külhoni gyarmataink nekünk nincsenek, ily politikát tehát nem kell üznünk, ezt a szivességet megteszi velünk és nekünk Austria. — A mi külügyeink intézésének legfőbb része a keleti kérdés egyes alakulásai körül mozog. Kimagasló pont e téren a keserű előzményeknél fogva a boszniai hódítás s annak további fejlődése. Mit akarnak vele nem tudjuk? Látjuk ugyan, hogy nyakra

főre költik bele a pénzt, s ebből azt gyanítjuk, hogy megakarják tartani, ezt pedig ellenezni fogjuk száz okból; főképezért, mert nem akarunk déli határainkon barátokból ellenségeket csinálni, van nekünk a fajtából úgyszólván elég. Nem akarunk ürügyet adni az orosz hatalomnak háborúra, nem akarjuk, mert nem érdemes vérbe és lángba borítani hazánkat Bosnia birtoklásáért.

Ilyen politikát, mely a veszített tartományokért hódításokban keres kárpótlást nem támogathatok, mert én a szomszédokkal békés megférésben látom inkább hazám erkölcsi és anyagi emelkedése biztosítékát, s mert a külképviselet mai berendezése és vezetése nem felel meg sem a magyar állam függetlenségének, sem a nemzeti politika igényeinek; ennél fogva kívánom, hogy legyen hazánknak saját külképviselete, amelylyel mint állam érintkezessék más államokkal saját tekintélye és anyagi súlyának arányában.

Ha nem volna oly igen szomorú, valóban mosolyognunk kellene azon a sajátságos jelenségen, hogy azon nemzetnek, mely e helyen 1000 év előtt karddal szerzett hazát, mely századok gyötrelmes harcaiban magát és a nyugoti míveltséget oly sikeresen megvédte, mely karja erejével ingadozó trónokat megtámasztott s erőseket megrázkódtatott, ennek a nemzetnek az ezeréves állami élet határán nincsen hadserege.

Mennyi fényes csillag a nemzet katonai történetében! Honalapító Árpád, Szt.-István az apostol, Nagy Lajos az országhódító, a Hunyadiak, rémei a töröknek és Bécsnek, a Rákócziak, jeles bajnokok a lelkiismereti szabadságnak; de azért a magyarnak ma sincs hadserege. Magyar lelkesedés mentette meg Mária Terézia roskadozó trónját, német hadsereg vesztette el a német császári koronát, de azért a magyarnak még sincs hadserege.

És 1848-ban, a német szellemű győzhetlen hadsereg a névtelen félistenek kemény csapásai előtt az orosz kozák véd-szárnyai alá menekült! Talán ezért nincsen a magyarnak hadserege.

Hát még mindig ápolják a bizalmatlanság mételyét. Bizony bizony a hű magyar nemzet mást érdemelne mint gyanúsítást azon nagylelkűségért, melylyel oly igen sietett a közelmúlt gyászos napjaira a feledés sűrű fátyolát borítani.

Az önálló hadsereget követelni jogunkban áll. Mert kölcsönös ugyan a védelmi kötelezettség, de ebből nem folyik,

hogy a védelmi eszközöknek, a seregnek és hadügynek is közösnek kellene lennie.

A hazának és a trónnak pedig nem olyan seregre van szüksége, mely vak eszköz is lehet az önkény szolgálatában, mely eszméket nem ismer s csak zsoldért ontja vérét; hanem olyan kell, amely érti és érzi, hogy vállain nyugszik a haza és trón fennmaradása.

Az 1861-iki országgyűlés feliratában ezt dörögte az absolut kormány füleibe: „a törvényesen alakult hadsereg legerősebb biztositéka az alkotmányosságnak . . . s ennek felfüggesztését az alkotmány felfüggesztésének, megtagadásának tekintjük.”

Kivánom tehát és követelem hogy legyen hazának önálló teljes hadserege, mely képviselje a magyar állam fegyveres erejét, pályát nyisson ifjainknak harczias erények ápolására, egyúttal adjon foglalatosságot a hazai iparnak is, s képes legyen az ezeréves küzdelemben fenállott hazát a jövőnek kiszámíthatlan alakulásaiban megvédelmezni.

És ha azt óhajtja koronás királyunk, hogy hű magyar nemzetét ott találja a hadsereg kötelékében, nem kényszerből, de szívvvel és lélekkel, akkor engedje szervezni mielőbb az önálló magyar véderőt; az ennek útjában álló akadály pedig, a mai kormányrendszer, az azt támogató férfiakkal együtt adassék át a megérdemlett feledésnek. Adja Isten, hogy úgy legyen!

Követeljük ezeknélfogva, hogy szerveztessék a nemzeti hadsereg, mint legerősebb biztositéka az alkotmányosságnak. Addig is míg ide jutnánk, törekedni fogunk arra, hogy megváltoztassék a Tisza kormány működésének azon torzalakja, mely szerint a magyar ezredek integritásának eddig hiában megkísérlett megsemmisítésével legújában magyar újonczoknak osztrák ezredekbe való sorozása megengedettett; s emellett szorgosan fogunk megragadni minden alkalmat honvédségünk anyagi és szellemi felvirágoztatására avégből, hogy a majdan — erősen hiszem — felállítandó önálló magyar hadsereg a honvédelmi intézményben életképes csírákra találjon.

Magasztos cél, uraim! az állami függetlenség kivívása; de gazdasági önállóság megteremtése nélkül csak félmunka maradna.

Nekünk mindkettő után kell törekednünk. Közjogi függetlenségünk a közös ügyek vontató köteléhez van fűzve, s

századok óta folytatják ellenünk a gyarmati kizsákmányolás sorvasztó műveletét, gazdasági forrásainkat önérdéke támogatására egyre meríti a Bécsben készült, neki hasznos pénzügyi gazdálkodás és vámpolitika.

Amint más téren sem kérünk, úgy az anyagiakban sem várunk mi semmi segílyt Austriától, csak egyet kérünk tőle, s ez az, hogy hagyjon nekünk békét s ne ártsa magát a mi dolgaink intézésébe.

Czélunk a magyar állam fennmaradásának és haladásának biztosítása, a nemzetnek erős birtokos középosztály és fejlődési képességgel bíró jómódu iparos osztály segílyével való consolidálása.

E cél nagy és nemes. Ily célra a nemzet nem haboznék áldozatkész bőkezűséggel elhozni filléreit, hiszen még hazellenes célokra is jut, bár nem zugolódás nélkül, hisz a közösügyes Moloch telhetetlen gyomra emészt fel verejtékes fáradságunk legtöbb gyümölcsét, hogyne áldozna a nemzet, ha állami önállása, nemzeti nagysága feltételeiről volna szó.

Milyen ut vezet e cél felé? Hazánk gazdasági függetlensége, önálló vámterület, az egészséges hitelszervezet bő kutyfejcül szolgáló önálló bankkal, s független intézkedési jog a közvetett adók tekintetében.

Van-e ki, ehhez való jogunkat kétségbe vonni merné? Hiszen maga Tisza Kálmán, ki a bihari pontok és elvei szegre-akasztása óta oly sok mást feladott, maga Jókai Mór, ki azóta oly sok jogfeladást elhumorizált, ezen urak legutóbbi beszédekben szintén elismerték ehhez való kétségtelen jogunkat.

Dé nem szorult a mi jogunk ilyen támogatásra, mert az a természet törvényeiben gyökerezik. A madárnak joga van a levegőhöz, mert anélkül nincs élete s mozgásra képtelen, a hálnak joga van a vízhez, mert az az ő éltető eleme; minden teremtetett lénynek joga van a napsugár derült melegéhez. Így a nemzetnek is joga van ahhoz, hogy gazdasági erőforrásai felett önállóan rendelkezhessék, hogy szabadon mozoghasson éltető elemében, s e jogáról le sem mondhat, mert ez öngyilkosság volna, azt pedig az erkölcs isteni törvénye elítéli.

De a vámterület közössége megbénítja egész gazdasági életünket, leköti pénzügyeinket is, aki az egyiket akarja, akar-
nia kell a másikat is, s így amíg fenáll a vámközösség Austriával, nem lesz önálló bankunk, nem lesz rendezve pénzértékünk sem.

Vámszövetségre léptünk Austriával azzal a kikötéssel,

hogy mindkét állam a szabad kereskedelmi politika irányában haladjon, s feltételül ki lett kötve azon védvamos tariffának kellő leszállítása, mely az osztrák ipart védi, a külföldi ipar versenyét azonban kizárja, s a külföldet ezért irányunkban visszatörlesztésre ingerli. Azzal érveltek az intéző körök, hogy jó lesz a szegény magyar gazdának, ha kaphat olcsó és jó külföldi portékát s nem kell majd a drága, de rossz bécsit venni, és viszonzásul remélték, hogy a külföld is méltányosan bebocsátja majd magához a mi nyers terményeinket. Dehát, elfeledték azt, hogy Austriának van ipara, amelyet védeni kell és mert Austria magát meg nem adta, hát meghátrált inkább a békesség kedvéért Tisza Kálmán s nekünk kettős kárt okozott, először azt, hogy csak Austriától vehetünk iparcikket, amely nem jó és drága, másodsor, hogy nehezen adhatjuk el másnak terményünket, csak öneki.

Hogyan segítsünk már most bajainkon, honnan vegyük az orvos szert? Onnan, ahol az kínálkozik. Bevételi forrásaink annyira ki vannak merítve, hogy az adóprés újabb megszorítása valóságos Istenkisértés volna és egyenes merénylet a józanész ellen; lopni nem szabad, de nincs is kitől, ennél fogva az Ausztriávali közös gazdaságból nem remélhetvén feladataink betöltésére elegendő támogatást, kell, hogy gazdasági önállóságunkat ne csak elvben hangoztassuk, hanem azt mielőbb gyakorlatilag meg is valósítsuk.

Hazánk gyér népességű földmíveléssel foglalkozó állam, mely tőkében szegény s iparát most készül csak megteremteni; szemben áll vele az ármányos szomszéd izmos iparával és belterjes gazdálkodásával.

Aki nem látja be, hogy két ilyen államban a megélhetés és az előhaladás föltételei lényegesen eltérők, az vaksággal van megverve. — S mi lehet a valószínű következménye az ilyen kényszerített együttgazdálkodásnak? az, hogy a nagy hal megeszi a kis halat, az erős eltapossa a gyengét.

Hát bizony ez szomorú állapot, de hivatalos nyelven úgy hívják, hogy paritás, amit magyarra talán „egyenlőség”-nek lehetne fordítani. Szép egyenlőség! Paritás a hadügyben olykép, hogy a szent István birodalmának katonái a kétfejű sas védszárnyai alatt német szó és német szellemből merítnek lelkesedést, paritás a külképviseletben azaz családi politika, intézkedés rólunk és nélkülünk, s hosszú láncolata a szégyenletes megalkuvások és bevégzett tényeknek. És végül paritás a gazdasági érdekek terén is, azaz jól magyarul mondva:

hizlalása az osztrák iparnak, a magyar érdekek nagy hátrányára. Ilyen a paritás, ilyen egyenlő mértékkel fizet a kiegyezési törvény nekiünk.

Ne kenegessük a fekélyt, ne tapasszuk azt le meggyógyítás helyett, mert belül a méreg tovább pusztít, hanem iparkodjunk segíteni bajunkon hatásos orvossággal az önálló vámterület felállításával. Mi lehet ennek következése? Kettő lehet: vagy folytatja ugyanis Austria mostani politikáját, s akkor beereszti magához a magyar nyers terményt a melyre szükség is van. S ez a valószínű, mert Lajtántúl az ipar és kereskedelem székhelyeinek, a városoknak érdeke uralkodik, ezeknek pedig jó, sok, és olcsó élelmi szer és nyers anyag kell, hogy gyárai dolgozhassanak. De tegyük fel, hogy Austria mezőgazdasági védvámokkal venné körül magát, mi történnék ez esetben. Az osztrák földműves drágábban adná el árúit, a városoknak, s ez haszon volna ugyan a földművesnek, de kár a városoknak. Reánk pedig e rendszabály oly hatással lenne, hogy terményeinket szintén drágábban adhatnánk el, s így a vámot az osztrák fogyasztó fizetné meg. Mert az iparcikkekre vetett védvám a külföld versenyét kizárhatja, de az élelmi cikkekre és a nyers termékekre vetett védvám csak azon esetben, ha az illető ország, (itt Austria) az illető cikkekben vagy bővelkedik, vagy azokra szüksége nincsen. De hát Austriának reánk szüksége van, mert mi éléskamrája vagyunk. Austria többet, mint ma termel, a jövőben sem termelhet, mert mezőgazdasága máris belterjes, a lakosság pedig sűrű, a kenyér meg mindennapi szükséglet, és ha otthon nem terem elég, ott kell venni ahol van. Magyarországon pedig van, innen kell venni, mert olcsóbban s jobbat ma még sehol sem kapnak.

Azok a rémséges hátrányok tehát, az a vérelnküli vámháború, amelylyel a gyengébb idegzetűeket fenyegetik, a tárgyilagos bírálat segélyével a vámkezelési kellemetlenségek csekély bajára olvad le.

Hosszasabban foglalkoztam e kérdéssel, mert 1886-ban lejár a vám és kereskedelmi szerződés felmondásának határideje, s úgy ez, mint a velekapcsolatos összes közgazdasági kérdések a jövő országgyűlés előtt okvetlenül megfordulnak. Illő tehát, hogy a képviselő jelöltek kellőleg tájékoztassák választóikat azon iránypontok tekintetében, amelyek útján e kérdések megoldására közreműködni akarnak.

Fontos e kérdés annyival is inkább mert a kormányelnök elejtett szavaiból, de egész politikai multjából főképp annak

utolsó kilencz évéből vonva le következtetést, nagyon jogosult azok aggodalma, kik tartanak tőle, hogy megint úgy járunk mint a multkor, úgy járunk, hogy Tisza Kálmán megint belevonja a király személyét az egyezkedési vitákba, s elmondhatja vele ismételten, mint már egyszer tette, hogy „a király ellenzi a vámszövetség felmondását,“ Mert hiszen ha a legmélységesebb békében is élünk, könnyű mégis az emberekkel elhitetni, hogy „európai háború veszedelme fenyeget, s hogy ily viszonyok közt a monarchiát nem szabad nagyobb megrázkódtatások esélyeinek kitenni.“

Ezen hazánkat kizsákmányoló osztrák érdeknek szolgáló közgazdasági politika ellen a visszahatás nem is maradhatott el. Többféle alakban léptek fel ennek jelenségei.

Egyszer agrár mozgalomnak hívják másszor antisemitismus a neve. Közös forrásnak eltérő eredményei.

Akik elégedetlenek, mert, hibájuk nélkül s javulás reménye nélkül szenvednek, keresve a baj forrását, gyakran eltévednek, s letérnek a helyes útról. S nem lehet ezért rájuk még neheztelni sem, mert nem született mindenki orvosnak, hogy gyors tapintattal feltalálja a nyavalya fészket s épen a beteg maga képes legritkábban a baj mivolta felől helyesen ítélni.

Igy támadott aztán agrárius mozgalom, melyhez, mint vízbe-fulók a szalmaszállhoz, kapkodnak a félrendszabályok emberei. Azzal ugyan, a minimum törvényt, a végrehajtási korlátozással, a föld forgalmának megszorításával meg egyéb ilyenekkel destruált birtokos osztály jólétét fel nem építik soha. Hanem szakítani kell a rosznak bizonyult politikai rendszerrel, kivívni az ország gazdasági önállását, visszaszerezni a fogyasztási adók feletti szabad rendelkezést, s ha ezek egyszer működnek, mehet velök párhuzamosan akár az agrár mozgalom is, de egymagában hiu erőlködés marad az mindörökre.

Másutt más tünetekben nyilvánultak a gazdasági miseriák. Az anyagi megélhetéssel küzdők keresve helyzetük okát, azokban vélték ezt feltalálhatni, kik a mai gazdasági pangás korszakában is, nem ritkán gyors gyarapodás szerencséjével dicsekedhetnek. Aki maga szerencsétlen, az nagyon hamar hajlandó ellenséget látni a szerencsésekben. Így szülhette meg a gazdasági nyomorúság, nem tagadom megfelelő „javasok“ támogatásával, az antisemitismust.

Ez a betegség — mert boldogságnak csak nem nevezhetem — ismeretlen volt hazánkban mindaddig, míg Tisza az ő fusionális sáskaseregével a haza boldogítására nem vállalkozott.

Csakis mióta nyakig uszunk az adósságban, majd elmerülünk a közterhek tengerében, s Bécs jóvoltából a gyarmati állapot áldásai mind bővebben hullanak árva fejünkre, csak ezóta kezd az antisemitismus terjedni.

Pedig nincs értelme, haszon sincs belőle, kár meg rendkívül sok!

Nézzünk egy kissé szeme közé ennek a kérdésnek, higgadtan, szenvedély nélkül, mert az jót nem tanácsol.

Nem mondok ujat, ha elmondom, hogy a zsidóság nem sok idővel ezelőtt még nem élvezet egyenjogúságot, hogy a társadalom ezredéveken keresztül kizárta őt kebléből, megfosztá őt a közfunktiókban való részvételtől és csak egy utat hagyott számára nyitva, a korlátlan pénzszerzés útját, annak úgy szabad, mint elítelt formájában. E térre levén szorítva, — természetes — hogy azt elfoglalták és siettek azon tehetségeiket lehetőleg értékesíteni.

A magyar és keresztény társadalomnak kétségtelenül joga van kivetni magából minden oly elemet, amely annak őszhangját megzavarni képes, s van is ehhez elég ereje és hatalma, de amidőn a magyar társadalomnak ehez joga, ereje és hatalma van, akkor viszont nincs joga ahhoz, hogy körülzánczolva magát eléggé nem indokolt előítéletekkel, már eredetileg rendbontóknak bélyegezze azon tényezőket is, amelyek a beolvadásra őszinte hajlamot mutatnak s megtagadván tőlük a jobbulásnak lehetőségét is, merev elzárkozást hirdet velük szemben, ahelyett, hogy engedné beolvadni azt, ki erre kész és erre méltó.

Büntessen, igenis, a társadalom kérlelhetlenül ott a hol büntetni kell, de büntetése kimérésében ne hagyja magát oly eszmékkel befolyásoltatni, melyekhez a jogegyenlőségnek és ember-szeretetnek semmi köze sincsen.

Ezt őszintén kifejezve, el nem mulaszthatom kimondani azon meggyőződésemet is, hogy mindaddig, míg a zsidóság egy részében a nemzet testéhez való tartozás érzeke mélyebb gyökeret nem ver, míg a sokaknál még uralkodó kozmopolitikus irány a magyar állameszméért lelkesülésnek tért nem enged, míg sokaknál csak a vagyongyűjtés szerepel cél gyanánt, és a nemzet ezredéves intézményeiért égő nemesebb szenvedély az elmaradtak lelkét meg nem hódítja: addig a keresztény társadalomnak békére nyújtott jobbja erőtllenül fog lehanyatlani!

Mi tagadás benne; hibáztunk mind két oldalon! Hibázott a keresztény társadalom is, mely Isten képére teremtett ember-társát közösségből kirekesztve átadta őket a kétségbeesésnek,

a mely bizony rossz tanácsadó. De hibázott ám a zsidóság is, mely a kizárás okait balul értelmezve, ahelyett hogy magát a közszabadság sánczai közé való felvételre előkészítette volna, azzal boszulta meg magát, hogy anyagi hatalma alá iparkodott görnyeszteni mindent, ami a mammon iránt hajlandóságot áruolt el. Mert a boszú is gonosz tanácsadó.

Nem okos dolog folytatni az ezredéves harczot, amely ily formában sohasem lehet elintézve, míg mindkét oldalon küzdők állanak.

Hanem a keresztény társadalomnak és a zsidóságnak is egyaránt kötelességük elzárkozottságuk erősségét feladva egyegy lépést tenniök egymás felé, kezökben a béke olajágával, szívékben az emberszeretet melegeivel és ajkaikon azon őszinte fogadással, hogy legyenek eltemetve a mult gyászos emlékei, legyünk egyek és erősek a haza szeretetében.

Lehet, hogy e kijelentésem mosolyt csal némelyek ajkára s vádolni fognak ábrándozással. Nem először történnék. De hadd vádoljanak. Oly sokat szenvedtünk mi már ártatlanul, hogy ha már boldogok nem lehetünk, jól esik s van jogunk magunkat legalább illúziókban ringatni.

Hát én nem röstellem bevallani, hogy nekem van ideálom. A magyar állameszme diadala, hazám politikai és gazdasági függetlensége az én ideálom, igazabban célom, ily célokért küzdeni becsület, értök, ha kell, elvérzeni édes kötelesség. E célok szempontjából szoktam én az embereket és tényeiket is megítélni. Egy elvűekkel egy táborban küzdök, legyenek azok bár zsidók, vagy keresztények; aki más elveket vall, véleményét tisztelem, de harczban állok vele, ha zsidó, ha keresztény. E cél megvalósulása nem nehéz, nem kell hozzá egyéb csak a nemzet akarata s tartós belső béke feltétele. Békét pedig csakis egymás jóakaratu megértése útján, kellő önmérséklettel lehet biztosítani. Gyűlölködés, becsmérítés, erőszak csak szítják a pusztulás tűzét, mely emészt határt nem ismerve s csak elmérgesítik azt a harczot, amelyben a győző is többet veszít, mint amennyit diadala ér.

Sajnálatos azonban az a tapasztalat, hogy a hazai zsidóság még nem ébredt fel annak tudatára, hogy az az eljárás, mely szerint újabb időben közölök sokan nem meggyőződésből, hanem boszúból, az elveknek egyszerű mellőzésével a hatalom pártolóihoz átcsapnak, amikor őket minálunk senki sem bántja: nem alkalmas arra, hogy ellenségeiket lefegyverezze.

Igaz, sajnos kitörésekben sok helyt ellenséges indulat nyil-

vánult ellenük, de meri-e valaki azt mondani, hogy azért önvédelem hajtotta őket a hatalom védszárnyai alá. Nem. Hát akkor miért támaszkodnak a szuronyokra.

Erősebb támasza a közszabadságnak a népek boldogsága minden szuronyerdőnél, s ha ezt belátják zsidó honfitársaim, amit nem kételek, s ha együtt érzik velünk azt is hogy: „A nagy világon e kívül nincsen számunkra hely“, akkor ők is azon zászló alá fognak visszatérni, amelyen Magyarország függetlenségének jeligéje ékeskedik.

Az antiszemitáknak is szólok. Jobb szolgálatot tesznek a hazának, ha nem terelik el a közvélemény figyelmét gazdasági bajainkról oly dolgokra, amelyek egyrészt meg nem valósíthatók, másrészt gyakorlati haszonnal sem bírnak.

A hazában élő polgári és politikai jogokkal ellátott zsidóság e jogai élvezetében az antiszemiták kívánsága szerint nem korlátozható, ők e haza területéről sem vagyonukkal, sem anélkül el nem távolíthatók, mert joguk illetén elkobzása ellenkezik a humanizmussal, a politikai bölcsességgel és a függetlenségi elvek sarkalatos igazságaival.

Aki a mi zászlónk alatt harcolni akar és barátja a józan szabadelvű haladásnak, az nem támogathat oly törekvéseket, melyek a vallási és lelkiismereti szabadsággal ellentétesek. Mert mi ezeknek diadalra jutásáért küzdünk olyképen azonban, hogy azok az állam életfeltételeivel ellenkezésbe ne jöjenek.

Elismerem és teljes erőmből támogatom tehát a jogegyenlőség azon elvét, mely az ország polgárai között faj, nyelv és vallásbeli különbségből hátrányokat nem származtat, s törekszem arra, hogy a hazában lakó nemzetiségek közt elismertetvén szent István birodalmának osztatlan egysége, otthonát lelje e hazában minden honpolgár és érdekében álljon azt szeretni, hatalmát nevelni s fennállását megvédelmezni.

Amint eddig sem voltunk fukarok a közoktatás ügyének támogatásában, tudván és érezvén azt, hogy az e téren való megállapodás egyenlő a hanyatlással, s tudván és érezvén azt, hogy e téren tett kiadásaink kamatostul fognak megtérülni; úgy törekedni fogok ezentúl is első sorban arra, hogy az ország azon községeiben, melyek népiskolákkal még nem bírnak, az általános művelődés előmozdítására ha kell állami segélylyel iskolák mielőbb állíttassanak, a hiányosak kellőleg felszereltesse. — A hálás utókor köszönete meghozza érte a jelenkornak az elismerést.

A belkormányzat kérdéseiben szorosán ragaszkodom a magyar önkormányzat ősi alapjához, kívánom, hogy ennek szervezete

egészséges fejlődés segélyével alkalmasan kiépíttessék, mert a jelenlegi újból-régiből összetákolt zagyvalék egyrészt az államigazgatási képességünk iránti hitet is megingathatja, s másrészt az ország népeire majdnem elviselhetlen bajokat áraszt.

Kivánom a közigazgatási biráskodás szervezését, mely a magánosoknak a hivatali önkény ellen védelmet nyújtson, és sürgetni fogom az alsóbb hivatalnokok példátlanul nyomasztó anyagi helyzetének lehető javítása mellett, az ő jogaikat és kötelességeiket szabatosan meghatározó szolgálati szabályzat és emberies nyugdíjtörvény mielőbbi megalkotását.

Kivánom, hogy a magyar állam egysége minden szét húzó törekvés ellen megvédelmeztessék, evégből nem habozom a horvát kiegyezés esetleges átvizsgálását követelni, egyfelől, hogy annak autonómiaja ugyan megtartassék, de másfelől és főképen azért, hogy a magyar birodalom integritása megerősítettessék.

Ami pedig Fiume kérdését illeti határozottan rosszallom azt az ingadozó eljárást, melyet kormányunk ez irányban követ; bár magyarázatát abban látom, hogy vele 40 horvát szavazat van lekötve, melyekre mindaddig bizton számíthat a kormány, míg Fiume ügye a törvény és a nemzet érdekei szerint rendezve nincs; mert ha, amitől a gondviselés kegyelme mentsen meg, e kérdésben is megalkuvás lenne osztályrészünk, akkor ugyan nem sok hasznát venné Tisza Kálmán a horvát voksoknak, mert bízom az Isten igazságosságában, hogy felgerjesztené a nemzeti elkeseredés viharát, mely elseperné a kormányt és rendszerét e vétkes megalkuvásért!

Határozottan elítélem azt a felfogást, hogy Fiume ügye egyáltalán kérdés tárgyát képezheti, s minden olyan kísérletet, mely annak az anyaországhoz való tartozását alkú tárgyává tenni akarná, nemzetellenes merényletnek fogok tekinteni.

Követelni fogom az igazságszolgáltatás ügyének olyképeni rendezését, mely lehetővé tegye a polgároknak jogaik gyors és olcsó érvényesítését, nehogy ezek bármelyikének hiánya valakit jogos követelése keresésében akadályozzon, vagy attól elriasszon. Kivánni fogom a polgári peres eljárás rendszerének gyökeres megváltoztatását, a szóbeliség és közvetlenség európaiag elismert helyes rendje értelmében. Ugyancsak kivánom a bűnvádi eljárásban az esküdtzéki intézmény meghonosítását; a polgári törvénykönyv megalkotását és ezután, de csakis ezután a királyi tábla szétosztását, Pécsnek, mint a Dunántúl erre leginkább hivatott városának figyelembe vételével; nem azért, mert a lokális érdek így kívánja, hanem

azért, mert szerencsés véletlennél fogva ez esetben az országos érdek a helyi érdekekkel találkozik. A jelenleg életben levő, de az ügyvédi karnak anyagi prosperálást nem nyújtó, erkölcsi tekintélyét meg nem óvó, hanem azt mélyen aláásó ügyvédi rendtartásnak mellőzését s annak szélesebb körű autonomia alapján való rendezését; s a birói karnál fennálló, a birói függetlenséget érzékenyen sértő ideiglenes állapot megszüntetésével a bíróságok végleges szervezését, székhelyeik meghatározását hasonlóképen kívánni, sürgetni fogom.

Az állami függetlenség kivívása után a közvetett adóknak saját érdekeink szerinti hasznosításával iparkodni fogunk lehetőleg enyhíteni az egyenes adók nyomasztó terheit. Elitélem a kincstári érdekek feltétlen előtérbe tolását, helytelenítem az adóbehajtás azon rendszerét, mely a tökevényon kimélését nem ismeri, s veszélyezteti azon adóalapot, amelynek szorgos megerősítése első parancsa a józan pénzügyi gazdálkodásnak.

Elmondtam ime ezekben uraim! száraz rövidséggel azon főbb elveket, melyek irányadásul szolgálандanak nekem azon esetre, ha hogy Önök többségének akaratából részem leendő a törvényhozás működésében.

Minden részletre ki nem terjeszkedhettem, annak kötelessége ezt tenni, kit az ország kormányára hív a nemzet többsége s a király bizalma. Célom ezuttal az volt, hogy főképen olyan kérdésekre nézve nyilatkozzam kimerítőbben, amelyekről a lefolyt három év alatt Önök előtt véleményt mondani még alkalmam nem volt.

Önök hallották a hatalom küldöttének szavát is, mely azt ígérte, hogy az eddigi úton akarnak haladni, mert így remélik a haza felvirágoztatását.

Ha nem volt elég a keserű tapasztalatokból, ha helyeslik az eddigi eredményeket s azt hiszik, hogy ez a legjobb világ, s boldogság honol itt e hazában, ám nyugodjanak bele a változhatlanba, s hajtsák meg fejüket a hatalom nyomása előtt.

De aki másképp érez, aki a haza boldogulását a hatalom polczáról kiáradó mosolynál többre becsüli, akin csábítás, ígélet nem fog, akit fenyegetés ellen vértéz a meggyőződés, aki bizik szándékaink tisztaságában, s szebb jövőt akar deríteni e sokat túrt, szenvedett hazára: az esküdjék azon zászló alá, melyet mi emelünk előtte, s adja szavát oly férfiakra, kik egy táborban küzdenek velünk.

De legyenek bárminő véleménynyel a pártok elvei iránt, —

tisztelve az egyéni meggyőződés sérthetlenségét, — forduljanak el jogos undorral mégis azoktól, kik ha baráti köntösben jelennek is meg Önök előtt, tetteikben a Judást mutatják be, kiknek nincs más érvük, mint a lélekvásárlás, kiknek hatalmuk a pénz, erejük a hivatalos nyomás ezerféle erőszaka, szövet-séges társuk a korrupcio, melyre szükségök van.

A haza Önöktől, fiaitól vár szabadulást kinos helyzetéből.

Ne habozzanak tehát egy pillanatig sem; az alkalom ritka, most van, és ki tudja lesz-e még és mikor?

Akinek lelkéből a honfi érzelmek tüze ki nem aludt, akit a mai kor sivár anyagisága nemesebb szenvedélyétől meg nem fosztott, aki érzi, hogy fel kell buzdulnia mindenkinek, ha a haza jóvolta küzdelemre hív, az, nem kétlem, szívének egész melegével, lelkének egész erejével fogja elveink diadalát elősegíteni.

Mi szegények vagyunk az anyagi kincsekben s nem jár mögöttünk a hatalom támogatása, de nem hordozzuk annak bilincseit sem! Egyetlen fegyverünk a szent meggyőződés, egyetlen célunk a haza boldogsága, ily fegyvert emelve, ily cél felé törekedve bátran merem Önöket felhívni arra, hogy kövessék rendületlenül azt a zászlót, amelyre Magyarország függetlensége van felírva.

E zászló követésére buzdítják Önöket hazánk történetének legfényesebb lapjai.

Ne féljenek, ne csüggedjenek! A törvény védelme alatt harczolunk s ha összetartunk, nincs hatalom mely diadalt arasson felettünk.

Kergessék el a csábítót, ki békeség ürügye alatt lemondást hirdet, mely rosszabb az elvesztett csatánál, mert az nem egyéb, mint küzdelem nélküli gyáva megszökés.

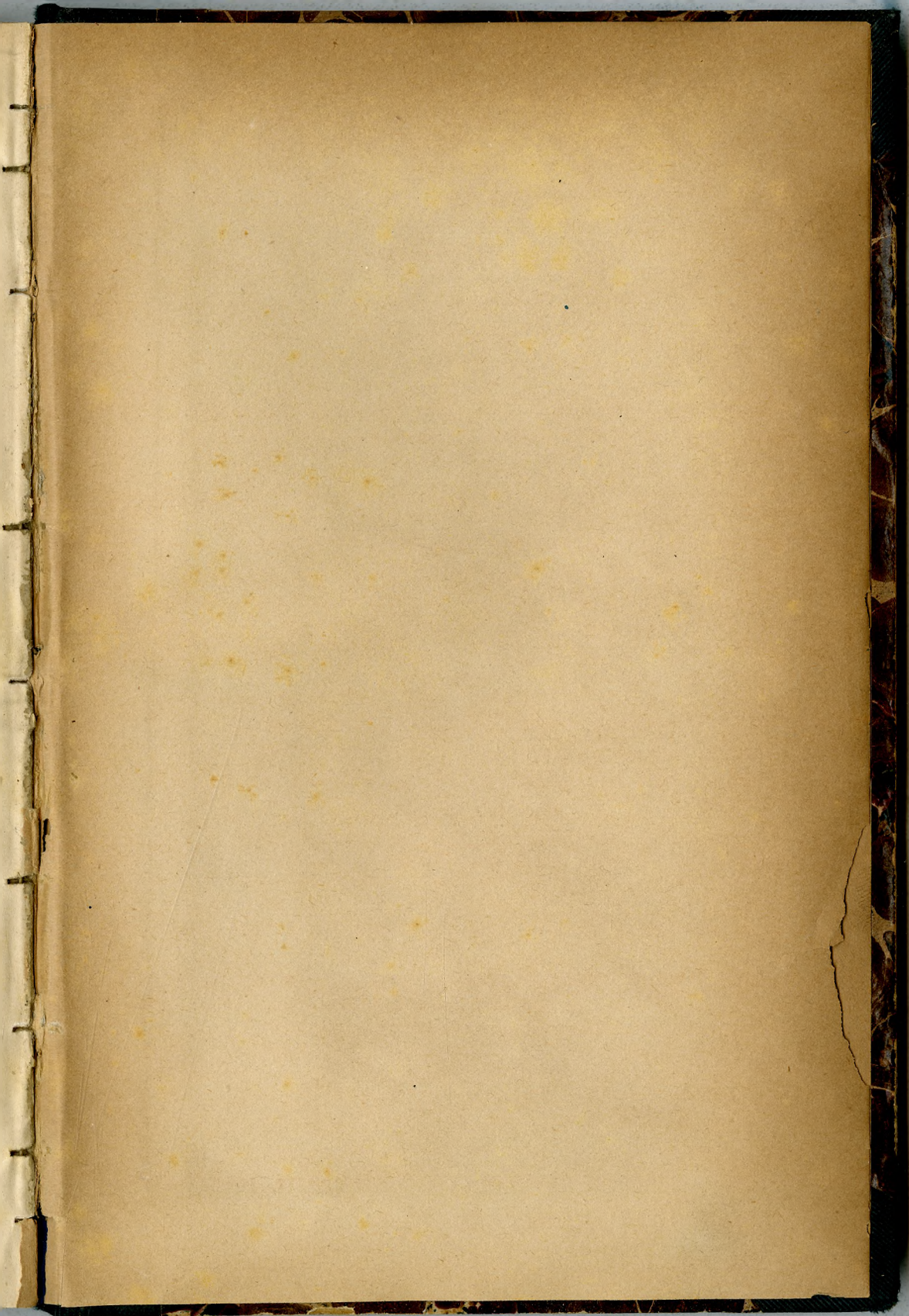
Ha mindenki megteszi kötelességét, a siker elnem maradhat.

Fel tehát a törvényes küzdelemre, buzgó kitartás legyen erejük!

A múltban, a véres harcok pusztító viharában az Üdvözítő nevével lelkesíték egymást a keresztény hősök, mi az alkotmányos küzdelem vérnélküli harcában csak egyre gondoljunk, csak azt ismételve ajkunk:

Áldja meg Isten hazánkat!

2002

2012

